Algjuurte leidmine

Joosep Näks

Tartu Ülikool

April 8, 2021

Teoreem 7.19

Kui a on algjuur mooduli p^k järgi, kus $p > 2$ on algarv, siis üheks algjuureks mooduli $2p^k$ järgi on paaritu arv arvudest a ja $a + p^k$.

Tõestus: Eeldame et a on paaritu (vastasel juhul toimib analoogselt arvuga $a + p^k$). Kuna $\overline{a}$ on algjuur p^k järgi, on ta $\mathbb{Z}_{p^k}$ pööratav element ehk $(a, p^k) = 1$. Samuti $(a, 2) = 1$. Seega $(a, 2p^k) = 1$ ehk $\overline{a} \in U(\mathbb{Z}_{2p^k})$. Kuna a on algjuur mooduli p^k järgi, on $\overline{a}$ järk $U(\mathbb{Z}_{p^k})$ rühmas $m = |U(\mathbb{Z}_{p^k})| = p^{k-1}(p-1)$. Olgu n elemendi $\overline{a}$ järk rühmas $U(\mathbb{Z}_{2p^k})$, siis $n||U(\mathbb{Z}_{2p^k})| = p^{k-1}(p-1) = m$ ehk $n \leq m$.
Teiselt poolt $a^n \equiv 1 \pmod{2p^k} \Rightarrow a^n \equiv 1 \pmod{p^k}$ ehk lemma 7.6 põhjal $m \leq n$. Seega kehtib $n = m$, mis tähendabki et a on algjuur mooduli $2p^k$ järgi. □

Teoreem 7.21

Mooduli n järgi leidub algjuuri parajasti siis, kui n on kujul $2, 4, p^k$ või $2p^k$, kus $p > 2$ on algarv.

Tõestus: Ühtepidi tuleb lausest 7.11, et kui n järgi leidub algjuuri, on n sellisel kujul.
Teistpidi järelduse 7.13 põhjal leidub algarvulise mooduli p järgi $\varphi(p-1)$ algjuurt, mis on rohkem kui 0.
Kui juba p järgi on algjuur olemas, aitab teoreem 7.14 leida p^2 järgi algjuure, teoreem 7.18 p^k järgi ja teoreem 7.19 $2p^k$ järgi algjuure.
Seega kui n on sellisel kujul, leidub tema järgi algjuuri. □

Lemma 7.22

Olgu G lõplik rühm, mille järk $|G| = n = p_1^{k_1}...p_s^{k_s}$ on antud standardkujul. Iga $a \in G$ korral, $\langle a \rangle \neq G$ parajasti siis, kui leidub selline $i \in \{1, ..., s\}$, et $a^{\frac{n}{p_i}} = 1$.

Tõestus:

Tarvilikkus: Oletame et $\langle a \rangle \neq G$. Olgu m elemendi a järk. Siis $m|n$ ning seega $m = p_1^{l_1}...p_s^{l_s}$, kus $0 \leq l_i \leq k_i$ iga $i \in \{1, ..., s\}$ korral. Kuna $\langle a \rangle \neq G$, on $m < n$ ehk peab leiduma i, mille korral $l_i < k_i$. Sellisel juhul $m|\frac{n}{p_i}$ ja seega $a^{\frac{n}{p_i}} = 1$.

Piisavus: Olgu $a^{\frac{n}{p_i}} = 1$, siis lemma 7.6 põhjal elemendi a järk jagab arvu $\frac{n}{p_i}$ ehk a järk on väiksem kui n ning järelikult $\langle a \rangle \neq G$. □

Järeldus 7.23

Olgu G lõplik rühm, mille järk $|G| = n = p_1^{k_1}...p_s^{k_s}$ on antud standardkujul. Iga $a \in G$ korral $\langle a \rangle = G$ parajasti siis, kui iga $i \in \{1, ..., s\}$ korral $a^{\frac{n}{p_i}} \neq 1$.

Järeldus 7.24

Olgu $p > 2$ algarv. Siis a on algjuur mooduli p järgi parajasti siis, kui arvu $p - 1$ iga algteguri q korral $a^{\frac{p-1}{q}} \not\equiv 1 \pmod{p}$.

Lause 7.26

Olgu n naturaalarv. Siis n-elemendilisel tsüklilisel rühmal on täpselt $\varphi(n)$ moodustajat.

Tõestus:

Olgu $G = \{1, a, a^2, ..., a^{n-1}\}$ tsükliline rühm, kus $a^n = 1$. Esitame n standardkujul $n = p_1^{k_1}...p_s^{k_s}$. Piisab näidata et iga $k \in \{1, ..., n\}$ korral $\langle a^k \rangle = G$ parajasti siis, kui $(k, n) = 1$. Tõestame selleks, et $\langle a^k \rangle \neq G$ parajasti siis, kui $(k, n) \neq 1$.

Lause 7.26

Olgu n naturaalarv. Siis n-elemendilisel tsüklilisel rühmal on täpselt $\varphi(n)$ moodustajat.

Tõestus (jätk):

Tarvilikkus: Eeldame, et $\langle a^k \rangle \neq G$. Lemma 7.22 põhjal leidub siis selline $i \in \{1, ..., s\}$, et $(a^k)^{\frac{n}{p_i}} = 1$ rühmas G. Lemma 7.6 põhjal $n | \frac{kn}{p_i}$ ehk leidub selline $u \in \mathbb{N}$ et $nu = \frac{kn}{p_i}$. Seega $up_i = k$, millest saame, et $p_i | k$. Seega $(n, k) \geq p_i > 1$.

Piisavus: Eeldame, et $(k, n) = d > 1$. Siis leidub selline $i \in \{1, ..., s\}$, et $p_i | d$ ning seega ka $p_i | k$. Olgu $k = p_i k'$, siis $(a^k)^{\frac{n}{p_i}} = a^{k'n} = (a^n)^{k'} = 1$ ehk lemma 7.22 põhjal $\langle a^k \rangle \neq G$. □

Teoreem 7.27

Kui mooduli n järgi leidub algjuuri, siis on neid täpselt $\varphi(\varphi(n))$ tükki.

Tõestus:

Jäägiklassiringi $\mathbb{Z}_n$ pööratavate elementide arv on Euleri funktsiooni definitsiooni põhjal $\varphi(n)$ ning rakendades lauset 7.26 rühma $U(\mathbb{Z}_n)$ peal saame, et algjuurte kogus on $\varphi(|U(\mathbb{Z}_n)|) = \varphi(\varphi(n))$. □

Näide $2 \cdot 19^{2021}$ algjuure leidmisest:

Leian kõigepealt ühe 19 algjuure, pakun algjuureks 2.

$\varphi(19) = 19 - 1 = 18 = 2 \cdot 3^2$

$2^6 = 64 \equiv 7 \not\equiv 1 \pmod{19}$

$2^9 = 7 \cdot 2^3 = 56 \equiv -1 \not\equiv 1 \pmod{19}$

Seega 2 on algjuur mooduli 19 järgi. Algjuur 19^2 järgi on 2 või $2 + 19$.

$2^{19-1} = 2^9 \cdot 2^9 \equiv 151 \cdot 151 = 22801 \equiv 58 \not\equiv 1 \pmod{361}$

Ehk 2 on algjuur ka 19^2 järgi ning ka 19^{2021} järgi.

Kuna 2 on paarisarv, on $2 \cdot 19^{2021}$ järgi algjuur $2 + 19^{2021}$.